

Η σχέση ανάμεσα στις αντιλήψεις των εφήβων για την εργασία των γονέων τους και το μελλοντικό επαγγελματικό τους προσανατολισμό

Χρήστος Πεζηρκιανίδης, Χριστίνα Αθανασιάδου & Ναταλία Μουτοπούλου

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Περίληψη

Η παρούσα έρευνα εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο οι αντιλήψεις των εφήβων για τις συνθήκες εργασίας των γονέων τους και την παρεχόμενη γονεϊκή υποστήριξη σχετίζονται με τον προσανατολισμό των εφήβων όσον αφορά το ακαδημαϊκό και επαγγελματικό τους μέλλον. Το δείγμα αποτέλεσαν 243 μαθητές/τριες της Γ' τάξης Γενικού Λυκείου (89 αγόρια και 154 κορίτσια) από τέσσερα δημόσια σχολεία των νομών Θεσσαλονίκης και Κιλκίς. Οι μαθητές/τριες συμπλήρωσαν ένα ερωτηματολόγιο στο οποίο ανέφεραν τον βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας τους σε μία σειρά δηλώσεων που αφορούσαν τις συνθήκες εργασίας των γονέων τους, τη γονεϊκή υποστήριξη των επαγγελματικών τους στόχων και τις προσδοκίες των γονέων τους για το επαγγελματικό τους μέλλον. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, οι αντιλήψεις των εφήβων για τις συνθήκες εργασίας των γονέων τους, αλλά και για την υποστήριξη που λαμβάνουν από τους τελευταίους, σχετίζονται με το πόσο αισιόδοξα ή απαισιόδοξα αντιλαμβάνονται το ακαδημαϊκό και επαγγελματικό τους μέλλον. Ως προς τις διαφορές του φύλου, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι μητέρες θεωρούνται ότι παρέχουν υψηλότερα επίπεδα υποστήριξης των επαγγελματικών στόχων των κοριτσιών από ό,τι των αγοριών τους. Τα παραπάνω δεδομένα παρουσιάζουν ενδιαφέρον για τον επαγγελματικό προσανατολισμό των εφήβων και τα προγράμματα επαγγελματικής συμβουλευτικής που εφαρμόζονται στα σχολεία.

Λέξεις κλειδιά: Γονεϊκή υποστήριξη, Επιλογή επαγγέλματος, Προσανατολισμός στο μέλλον, Συνθήκες εργασίας γονέων

Επικοινωνία: Χρήστος Πεζηρκιανίδης, Στρατιωτικός ψυχολόγος. Διεύθυνση: Ροδόπης 18, Αθήνα, 11855. Τηλ.: 6983526661. Email: christospez@hotmail.com.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είναι πλέον αποδεκτό ότι υπάρχουν λίγες αποφάσεις που ασκούν τέτοια επίδραση στη ζωή ενός ατόμου όσο η επιλογή επαγγέλματος, όχι μόνο γιατί οι άνθρωποι περνούν πάρα πολύ χρόνο στην εργασία τους, αλλά γιατί η επιλογή αυτή επηρεάζει σημαντικά τον τρόπο ζωής τους (Hackett, 1995).

Μεταξύ των παραγόντων που επηρεάζουν τη διαδικασία της επαγγελματικής ανάπτυξης και επιλογής σημαντικό ρόλο διαδραματίζει το οικογενειακό περιβάλλον (Ginzberg, 1988. Καζή, 2007. Palladino-Schultheiss, 2006. Πατινιώτης, 2002). Τα μέλη της οικογένειας και κυρίως οι γονείς επηρεάζουν τόσο άμεσα την ανάπτυξη του ατόμου, μέσω των προσδοκιών, των κατευθύνσεων και των προτύπων που παρέχουν (Clutter, 2010. Havighurst, 1964. Kniveton, 2004. Otto, 2000. Roe, 1957), όσο και έμμεσα, ανάλογα με την οικονομική τους κατάσταση, το πολιτισμικό και το μορφωτικό τους επίπεδο (Πατινιώτης, 2002. Taylor, Harris, & Taylor, 2004). Ωστόσο, σύμφωνα με μια εκτεταμένη επισκόπηση σχετικών ερευνών που δημοσιεύθηκαν σε επιστημονικά περιοδικά από το 1980 έως το 2002 (Whiston & Keller, 2004), φαίνεται ότι λειτουργικά χαρακτηριστικά της οικογένειας, όπως για παράδειγμα το υποστηρικτικό οικογενειακό περιβάλλον, επηρεάζουν περισσότερο τις επαγγελματικές φιλοδοξίες και προσδοκίες των εφήβων από ό,τι δομικά χαρακτηριστικά, όπως το κοινωνικοοικονομικό και πολιτισμικό της υπόβαθρο. Σε αυτόν τον τομέα, της διερεύνησης δηλαδή των λειτουργικών χαρακτηριστικών της οικογένειας όπως είναι η υποστήριξη, οι προσδοκίες που εκφράζουν οι γονείς καθώς και οι συνθήκες εργασίας τους επικεντρώνεται η παρούσα ερευνητική εργασία.

Οι επαγγελματικές εμπειρίες των γονέων αποτελούν για τα παιδιά ένα πλαίσιο μάθησης που τα εισάγει στον κόσμο των επαγγελμάτων και ταυτόχρονα τους διδάσκει τρόπους συνδυασμού της εργασίας με την οικογενειακή ζωή (Piotrkowski, 1979). Τα παιδιά αποτελούν συνήθως «μικρούς παρατηρητές» των επαγγελμάτων των γονέων τους, καθώς τους ακούν να μιλούν για τη δουλειά τους, τους παρατηρούν όταν επιστρέφουν στο σπίτι ή τους επισκέπτονται στον επαγγελματικό τους χώρο και τους κάνουν ερωτήσεις για αυτόν (Piotrkowski & Stark, 1987). Έτσι, διαμορφώνουν τις δικές τους απόψεις για τις συνθήκες εργασίας των γονέων τους, κρίνοντάς τις αντίστοιχα ως θετικές ή αρνητικές (Caughlin, 2003). Οι ερευνητές ισχυρίζονται ότι δεν έχει σημασία αν οι αντιλήψεις των παιδιών ή των εφήβων για τις συνθήκες εργασίας των γονέων τους ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα που βιώνουν οι γονείς τους, αλλά είναι ο τρόπος με τον οποίο τα παιδιά και οι έφηβοι

αντιλαμβάνονται τις συνθήκες αυτές που επηρεάζει τις επαγγελματικές τους επιλογές (Wigfield & Eccles, 2000). Οι περισσότεροι γονείς δεν φαίνεται να έχουν επίγνωση της επιρροής τους, παρότι αυτή διαπιστώνεται συνεχώς από μελέτες που δείχνουν πως το επάγγελμα των γονέων εμφανίζει υψηλή συσχέτιση με το επάγγελμα των παιδιών (Jungen, 2008. Taylor, Harris, & Taylor, 2004).

Όσον αφορά την υποστήριξη που παρέχουν οι γονείς στην επαγγελματική επιλογή των παιδιών τους, έχουν παρατηρηθεί τέσσερις μορφές: (α) η έκθεση στο εργασιακό περιβάλλον του γονέα, (β) η ενθάρρυνση των παιδιών να συμμετέχουν σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες, (γ) η καθοδήγηση των παιδιών στις ακαδημαϊκές και επαγγελματικές τους αποφάσεις και (δ) η συζήτηση με το παιδί για τους επαγγελματικούς του στόχους (Alliman- Brissett, Turner, & Skovholt, 2004). Ο συνηθέστερος τρόπος πάντως με τον οποίο οι γονείς εκδηλώνουν την υποστήριξή τους είναι να ενθαρρύνουν μέσω συζητήσεων και να επιδεικνύουν ενδιαφέρον για τις επαγγελματικές σκέψεις των παιδιών τους (Palos & Drobot, 2010). Αυτού του είδους η υποστήριξη που παρέχουν οι γονείς στα παιδιά τους φαίνεται ότι αναγνωρίζεται από τους εφήβους, οι οποίοι θεωρούν ότι το κίνητρο για την επίτευξη των επαγγελματικών τους στόχων πηγάζει τόσο από τους ίδιους, όσο και από τους γονείς τους (Dietrich, Parker, & Salmela-Aro, 2012. Dietrich & Salmela-Aro, 2013. Kracke, 2002). Επομένως, πρόκειται για μία διαδραστική διαδικασία μεταξύ εφήβων και γονέων, η οποία λαμβάνει χώρα ήδη από τα σχολικά χρόνια, με αντίκτυπο στην επαγγελματική συμπεριφορά των νέων και μετά το σχολείο (Dietrich & Salmela-Aro, 2013). Ειδικότερα, όσο περισσότερη υποστήριξη και φροντίδα θεωρούν ότι δέχονται οι νέοι κατά τα σχολικά τους χρόνια σχετικά με το επαγγελματικό τους μέλλον, τόσο πιο ανεξάρτητοι γίνονται στις επαγγελματικές τους επιλογές μετά το σχολείο (Dietrich & Salmela-Aro, 2013). Για αυτό και στην παρούσα εργασία, το ενδιαφέρον έγκειται στον τρόπο με τον οποίο οι έφηβοι αντιλαμβάνονται την υποστήριξη και τις συνθήκες εργασίας των γονέων τους όσον αφορά το επαγγελματικό τους μέλλον.

Υπάρχουν, ωστόσο, διαφορές ανάμεσα στο φύλο των γονέων και τα επίπεδα υποστήριξης που παρέχουν στα παιδιά τους. Έρευνες δείχνουν ότι οι γονείς παρέχουν επαγγελματική πληροφόρηση και υποστηρίζουν περισσότερο τις επαγγελματικές αποφάσεις των παιδιών που ανήκουν στο ίδιο φύλο με αυτούς (Caughlin, 2003. Kniveton, 2004). Από την άλλη, τόσο οι μητέρες όσο και οι πατέρες επιδιώκουν τα παιδιά τους να λαμβάνουν εκπαιδευτικές και επαγγελματικές αποφάσεις σύμφωνες με την έμφυλή τους ταυτότητα και τα κοινωνικά στερεότυπα (Δεληγιάννη-Κουϊμτζή &

Σακκά, 2007). Επίσης, τα βιβλιογραφικά δεδομένα φαίνεται ότι υποστηρίζουν την ύπαρξη μιας στατιστικά σημαντικής διαφοράς ανάμεσα σε γονείς διαφορετικού φύλου όσον αφορά την υποστήριξη που αντιλαμβάνονται οι έφηβοι ότι τους παρέχουν για την επαγγελματική τους επιλογή. Συγκεκριμένα, οι έφηβοι πιστεύουν ότι η μητέρα υποστηρίζει περισσότερο και με διαφορετικούς τρόπους τους επαγγελματικούς τους στόχους σε σχέση με τον πατέρα (Palos & Drobot, 2010. Tucker, Barber, & Eccles, 2001). Επιπρόσθετα, οι έφηβοι που αντιλαμβάνονται ότι έχουν μία ασφαλή σχέση με τη μητέρα τους μπορούν να αντιμετωπίζουν ευκολότερα τα προβλήματα που εγείρονται στη διαδικασία λήψης επαγγελματικής απόφασης, ενώ το ίδιο δεν ισχύει στην περίπτωση μιας ανάλογα αντιλαμβανόμενης ασφαλούς σχέσης με τον πατέρα (Germeijs & Verschueren, 2009).

Μία άλλη σημαντική διάσταση στη διαδικασία της επαγγελματικής ανάπτυξης του ατόμου είναι ο προσανατολισμός του στο μέλλον, ο βαθμός δηλαδή στον οποίο κάποιος είναι αισιόδοξος ή απαισιόδοξος για το μέλλον του και αντιστοίχως ο τρόπος με τον οποίο καταstrώνει τα σχέδιά του για το μέλλον, εκπληρώνοντας ανάγκες και αποφεύγοντας εμπόδια (Trommsdorff, 1983, 1986. Trommsdorff, Burger, & Fuchsle, 1982). Έρευνες έχουν δείξει ότι μέσω της υποστήριξης που παρέχουν οι γονείς στους εφήβους μπορούν να επηρεάσουν τον προσανατολισμό τους προς το εκπαιδευτικό και επαγγελματικό τους μέλλον (Gardner-Neblett & Schnabel-Cortina, 2006), την αισιοδοξία και την ευχαρίστησή τους από τη ζωή (Oberle, Schonert-Reichl, & Zumbo, 2011). Ειδικότερα, οι McCabe και Barnett (2000) βρήκαν ότι παιδιά μη υποστηρικτικών γονέων εμφανίζονταν σχετικά απαισιόδοξα για το μέλλον τους, σε αντίθεση με παιδιά υποστηρικτικών γονέων τα οποία παρουσίαζαν υψηλά επίπεδα αισιοδοξίας. Από την άλλη, οι Seginer και Shoyer (2012), μελετώντας ένα δείγμα εφήβων και των μητέρων τους, βρήκαν ότι οι μητέρες αναπτύσσουν ένα είδος προσανατολισμού στο μέλλον σχετικά με την καριέρα και τον γάμο των εφήβων παιδιών τους, το οποίο επηρεάζει αντίστοιχα τον προσανατολισμό στο μέλλον των ίδιων των εφήβων.

Στην Ελλάδα, η έρευνα για την επίδραση της οικογένειας στις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές επιλογές των νέων στρέφεται κυρίως στη μελέτη των τρόπων με τους οποίους δομικά κυρίως χαρακτηριστικά της οικογένειας, όπως για παράδειγμα το μέγεθος της οικογένειας και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων, επηρεάζουν τις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές αποφάσεις των παιδιών (Dimaki, Kaminioti, Kostaki, Psarakis, & Tsourti, 2005. Μαζηρίδου, 2008. Σιδηροπούλου, 1991). Οι

προσδοκίες των γονέων για τα παιδιά τους καθώς και άλλα λειτουργικά χαρακτηριστικά της οικογένειας απασχόλησαν ένα σχετικά περιορισμένο αριθμό ερευνών (Δεληγιάννη-Κουϊμτζή, Μαζηρίδου, & Κιοσέογλου, 2003. Kounoundourou, Tsaousis, & Kounenou, 2011. Kounenou, 2011. Μαζηρίδου, 2008. Μιχαλού, 2011).

Σε γενικές γραμμές πάντως, οι σχετικές εμπειρικές έρευνες ομόφωνα διαπιστώνουν ισχυρή και άμεση επιρροή των Ελλήνων γονέων στη σχολική σταδιοδρομία, τον επαγγελματικό προσανατολισμό και την επιλογή επαγγέλματος των παιδιών τους (Δεληγιάννη-Κουϊμτζή, Μαζηρίδου, & Κιοσέογλου, 2003. Στογιαννίδου, Φαρμάκης, & Καζή, 1999). Οι ίδιοι οι γονείς μάλιστα αναγνωρίζουν ότι η καθοδήγηση των νέων όσον αφορά τις μελλοντικές τους επιλογές αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του γονεϊκού τους ρόλου (Μαζηρίδου, 2008). Επιπλέον, η πλειονότητα των γονέων φαίνεται ότι συμφωνεί με τις επαγγελματικές επιλογές των παιδιών τους, καθώς τα θεωρούν ικανά να λαμβάνουν τέτοιες αποφάσεις, ενώ ταυτόχρονα παραδέχονται ότι έχουν εκφράσει στα παιδιά τους την επιθυμία τους να ακολουθήσουν ένα συγκεκριμένο επάγγελμα (Μιχαλού, 2011). Τα παιδιά, από την άλλη πλευρά, παραδέχονται ότι επηρεάζονται από τους γονείς τους κατά την επαγγελματική τους επιλογή μέσα από το κατάλληλο πνευματικό και καθοδηγητικό περιβάλλον που διαμορφώνουν (Γέωργας, Μπεζεβέγκης, & Γιαννίτσας, 1991), καθώς και μέσα από τις μεταξύ τους σχετικές συζητήσεις (Κυρίτσης & Χελιατσίδου, 2008). Μάλιστα, αναφέρουν ότι οι γονείς τους αποτελούν την πρώτη και κύρια πηγή ενημέρωσης σχετικά με τα επαγγέλματα (Βυτόγιαννη, 2006. Dimaki et al., 2005. Παπαγεωργίου, 2004. Ρουσσέας & Βρετάκου, 2008) και ότι υπάρχει γενικά συμφωνία μαζί τους στις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές τους επιλογές (Σιδηροπούλου-Δημακάκου, Μυλωνάς, & Αργυροπούλου, 2003). Ωστόσο, παρατηρούνται διαφορές στην επικοινωνία με τους γονείς διαφορετικού φύλου. Για παράδειγμα, τόσο οι έφηβοι όσο και οι ίδιοι οι γονείς ισχυρίζονται ότι οι μητέρες εμπλέκονται περισσότερο στη διαδικασία της επαγγελματικής επιλογής των παιδιών τους, καθώς είναι πιο ενημερωμένες για τις επαγγελματικές τους προτιμήσεις, περισσότερο υποστηρικτικές με τα παιδιά τους (Μιχαλού, 2011) και σε συχνότερη επικοινωνία με αυτά (Κυρίτσης & Χελιατσίδου, 2008).

Συμπερασματικά, παρά την πληθώρα των ερευνών τόσο στην Ελλάδα όσο και κατά κύριο λόγο διεθνώς, εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικές διαστάσεις της γονεϊκής επιρροής στον επαγγελματικό προσανατολισμό των νέων που δεν έχουν ερευνηθεί επαρκώς. Ενδεικτικά αναφέρεται η σχέση λειτουργικών χαρακτηριστικών

της οικογένειας, όπως η οικογενειακή συνοχή και ο γονεϊκός τρόπος διαπαιδαγώγησης, με την ικανότητα λήψης επαγγελματικών αποφάσεων των εφήβων, που σχετικά πρόσφατα αποτέλεσε πεδίο έρευνας στην Ελλάδα (Koumoundourou et al., 2011. Kounenou, 2011). Ωστόσο, διαστάσεις που αφορούν τους τρόπους με τους οποίους οι γονείς υποστηρίζουν την επαγγελματική ανάπτυξη των εφήβων, διαμέσου των προσδοκιών που εκφράζουν και των συνθηκών εργασίας τους, και πώς αυτή η υποστήριξη γίνεται αντιληπτή από τους ίδιους τους εφήβους, δεν έχουν ερευνηθεί επαρκώς, παρά τον ενεργητικό ρόλο και την αναμφισβήτητη επιρροή των ελλήνων γονέων στις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές αποφάσεις των παιδιών τους, όπως τεκμηριώνεται από τις μελέτες που παρουσιάστηκαν.

Η παρούσα έρευνα

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η μελέτη του τρόπου με τον οποίο οι έφηβοι αντιλαμβάνονται τις συνθήκες εργασίας και την υποστήριξη, γενικότερα, των γονέων τους ως προς τους επαγγελματικούς τους στόχους και πώς αυτούς τους είδους η αντίληψη μπορεί να επηρεάσει το μελλοντικό ακαδημαϊκό και επαγγελματικό προσανατολισμό των εφήβων. Για την ευκολότερη επίτευξη αυτού του σκοπού τέθηκαν ορισμένοι επιμέρους στόχοι.

Ειδικότερα, ο πρώτος στόχος αφορούσε τη διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο οι αντιλήψεις των εφήβων για τις συνθήκες εργασίας των γονέων τους επηρεάζουν τον μελλοντικό προσανατολισμό τους. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, αναμενόταν ότι οι έφηβοι που αντιλαμβάνονται ότι οι γονείς τους δέχονται κατά την επαγγελματική τους ζωή αρκετές ανταμοιβές (ηθικές και οικονομικές), έχουν μειωμένο στρες και πολλές ευκαιρίες για αυτοκαθορισμό, θα είναι περισσότερο αισιόδοξοι για το εκπαιδευτικό και επαγγελματικό τους μέλλον (Υπόθεση 1) (Galambos & Silbereisen, 1987. Gardner Neblett & Schnabel Cortina, 2006. Paulter & Lewko, 1987).

Δεύτερος στόχος της έρευνας ήταν η διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο η γονεϊκή υποστήριξη των επαγγελματικών στόχων των εφήβων, όπως αυτή γίνεται αντιληπτή από τους ίδιους τους εφήβους, επηρεάζει τον προσανατολισμό τους προς το μέλλον. Με βάση τα βιβλιογραφικά δεδομένα, αναμενόταν ότι τα υψηλά επίπεδα αντιλαμβανόμενης γονεϊκής υποστήριξης θα συσχετίζονται θετικά με έναν αισιόδοξο προσανατολισμό προς το μέλλον (Υπόθεση 2) (Gardner-Neblett & Schnabel-Cortina, 2006. Kenny, Blustein, Chaves, Grossman, & Gallagher, 2003. McCabe & Barnett, 2000. Wall, Covell, & MacIntyre, 1999).

Τέλος, ο τρίτος στόχος της έρευνας αφορούσε τη διερεύνηση της επίδρασης του φύλου των εφήβων στις αντιλήψεις τους για την παρεχόμενη γονεϊκή υποστήριξη των επαγγελματικών τους στόχων. Σύμφωνα με τα δεδομένα της βιβλιογραφίας, αναμενόταν ότι οι έφηβοι θα αντιλαμβάνονται ότι τους υποστηρίζουν περισσότερο στην επαγγελματική τους επιλογή οι γονείς που ανήκουν στο ίδιο φύλο με αυτούς (Caughlin, 2003. Gardner-Nebblett & Schnabel-Cortina, 2006. Kniveton, 2004. Ryu & Mortimer, 1996) (Υπόθεση 3α). Επίσης, αναμενόταν ότι οι έφηβοι θα αντιλαμβάνονται τις μητέρες τους ως πιο υποστηρικτικές απέναντι στους επαγγελματικούς τους στόχους από ό,τι τους πατέρες τους (Κυρίτσης & Χελιατσίδου, 2008. Μιχαλού, 2011. Palos & Drobot, 2010. Tucker, Barber, & Eccles, 2001. Winkelman, 2006) (Υπόθεση 3β).

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Δείγμα και διαδικασία συλλογής δεδομένων

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα ήταν 243 έφηβοι, μαθητές/τριες της Γ' τάξης του Γενικού Λυκείου, εκ των οποίων 89 ήταν αγόρια (36.6%) και 154 κορίτσια (63.4%). Οι παραπάνω μαθητές και μαθήτριες φοιτούσαν συνολικά σε τέσσερα δημόσια Γενικά Λύκεια (δύο στο Νομό Κιλκίς και δύο στο Νομό Θεσσαλονίκης). Η ηλικία των μαθητών/τριών κυμαίνονταν από τα 16 έως τα 18 έτη ($M.O.=17.16$). Από τους/τις συμμετέχοντες/ουσες στην έρευνα, το 98,4% ήταν ελληνικής εθνικότητας ($N= 239$), το 0.8% αλβανικής ($N= 2$) και το 0,8% άλλης εθνικότητας ($N=2$). Όσον αφορά τα δημογραφικά στοιχεία των γονέων των εφήβων, παρατηρήθηκαν υψηλά ποσοστά ανώτερης και ανώτατης εκπαίδευσης για την πλειοψηφία των γονέων ανεξαρτήτως φύλου (περίπου στο 80%). Επίσης, από τους γονείς των συμμετεχόντων το 70.8% των μητέρων ($N= 172$) και το 88.9% των πατέρων ($N= 216$) εργάζονταν κατά τη διάρκεια της έρευνας.

Η επιλογή του δείγματος βασίστηκε πρωτίστως στο γεγονός ότι κατά τη διάρκεια της Γ' Λυκείου οι περισσότεροι/ες μαθητές/τριες έχουν κατασταλάξει σε κάποιες επαγγελματικές επιλογές ή έχουν πάρει ορισμένες σημαντικές αποφάσεις σχετικά με τη συνέχιση των σπουδών τους στην ανώτατη εκπαίδευση. Για παράδειγμα, το 79.8% των συμμετεχόντων δήλωσε ότι έχει ήδη επιλέξει το επάγγελμα που επιθυμεί να ακολουθήσει, σε αντίθεση με το 20.2% των μαθητών/τριών που δήλωσε ότι δεν έχει καταλήξει ακόμη στην τελική επαγγελματική του επιλογή.

Για τη συλλογή των δεδομένων, οι ερευνητές επισκέφθηκαν αρχικά τις διευθύνσεις των Γενικών Λυκείων προκειμένου να παρουσιαστεί η έρευνα και ο στόχος της. Στη συνέχεια, με τη συγκατάθεση της διεύθυνσης κάθε σχολείου, ενημερώθηκαν οι μαθητές και οι μαθήτριες από τους/τις οποίους/ες ζητήθηκε να συμμετάσχουν εθελοντικά στην ερευνητική διαδικασία. Ταυτόχρονα διανεμήθηκε στους γονείς ένα ειδικό έντυπο, το οποίο αφενός τους ενημέρωνε για την έρευνα, αφετέρου ζητούσε τη συγκατάθεσή τους για τη συμμετοχή του παιδιού τους στην ερευνητική διαδικασία. Μαθητές/τριες των οποίων οι γονείς αρνήθηκαν να συναινέσουν δε συμμετείχαν στη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου. Στους υπολοίπους μοιράστηκαν τα ερωτηματολόγια, ενώ δόθηκαν επαρκείς διευκρινίσεις για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου και την τήρηση της εχεμύθειας ως προς τα προσωπικά στοιχεία των συμμετεχόντων. Η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου διήρκεσε περίπου είκοσι λεπτά.

Εργαλείο συλλογής δεδομένων

Στους/στις συμμετέχοντες/ουσες χορηγήθηκε ένα ερωτηματολόγιο που αποτελούνταν από τρία μέρη: (α) το πρώτο μέρος περιελάμβανε ερωτήσεις που αφορούσαν τα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος, (β) το δεύτερο μέρος αποτελούνταν από μία κλίμακα 40 ερωτήσεων, τύπου Likert, η οποία αξιολογούσε τις αντιλήψεις των εφήβων για την εργασία και την επιρροή-στήριξη του πατέρα στον προσανατολισμό τους προς το μέλλον και (γ) το τρίτο μέρος περιελάμβανε μία πανομοιότυπη κλίμακα 40 ερωτήσεων που αξιολογούσε αντίστοιχα τις αντιλήψεις των εφήβων για την εργασία και την επιρροή-στήριξη της μητέρας στον προσανατολισμό τους προς το μέλλον. Οι ερωτηθέντες καλούνταν να απαντήσουν σε κάθε ερώτηση, δηλώνοντας σε μία κλίμακα από το 1 έως το 6 το βαθμό διαφωνίας ή συμφωνίας τους με το περιεχόμενο της κάθε πρότασης.

Τις παραπάνω κλίμακες κατασκεύασαν οι Gardner-Neblett και Schnabel-Cortina (2006) για μία ανάλογη έρευνα των παραγόντων που σχετίζονται τόσο με την υποστήριξη όσο και με τις συνθήκες εργασίας των γονέων και επηρεάζουν ενδεχομένως τον επαγγελματικό προσανατολισμό των εφήβων και την ελπίδα τους για το μέλλον. Οι συγγραφείς εντόπισαν συνολικά επτά παράγοντες, οι οποίοι περιελάμβαναν τις αντιλαμβανόμενες από τους εφήβους εργασιακές συνθήκες των γονέων («Ανταμοιβές από την εργασία», «Επαγγελματικός αυτοκαθορισμός» και «Εργασιακό στρες»), την αντιλαμβανόμενη «Γονεϊκή υποστήριξη των

επαγγελματικών στόχων» των εφήβων, την αντιλαμβανόμενη επιρροή των γονέων στον μελλοντικό επαγγελματικό τους προσανατολισμό («Αισιοδοξία προς το μέλλον» και «Απαισιοδοξία προς το μέλλον») και την «Ελπίδα» των εφήβων για το επαγγελματικό τους μέλλον. Οι δείκτες αξιοπιστίας εσωτερικής συνέπειας Cronbach's alpha των παραγόντων αυτών κυμαίνονταν από $\alpha = .67$ έως $\alpha = .87$. Οι κλίμακες μεταφράστηκαν στα ελληνικά για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας, ακολουθώντας διπλή μετάφραση (από τα αγγλικά στα ελληνικά και από τα ελληνικά στα αγγλικά), ενώ κατά την προσαρμογή τους στα ελληνικά δεν έγινε καμία τροποποίηση των αρχικών προτάσεων.

Στην παρούσα έρευνα και σύμφωνα με την ανάλυση παραγόντων της κάθε κλίμακας ξεχωριστά (για τον πατέρα και τη μητέρα) προέκυψαν οι πέντε από τους παραπάνω επτά παράγοντες. Οι παράγοντες αυτοί ήταν οι εξής: Π1= «Ανταμοιβές από την εργασία», Π2= «Προσανατολισμός στο μέλλον», Π3= «Γονεϊκή υποστήριξη επαγγελματικών στόχων», Π4= «Επαγγελματικός αυτοκαθορισμός» και Π5= «Εργασιακό Στρες». Δεν προέκυψε ο παράγοντας που αφορούσε το αίσθημα της ελπίδας των εφήβων για το επαγγελματικό τους μέλλον, ενώ οι παράγοντες «αισιοδοξία» και «απαισιοδοξία» για το μέλλον συμπτύχθηκαν σε έναν ενιαίο παράγοντα που αφορούσε την αντιλαμβανόμενη από τους έφηβους επιρροή των γονέων στον μελλοντικό επαγγελματικό τους προσανατολισμό. Η παρουσίαση των παραγόντων ακολουθεί τη σειρά με την οποία αυτοί προέκυψαν στην ανάλυση (Πίνακας 1 και 2).

Ανταμοιβές από την εργασία (Π1). Η μέτρηση των σχετικών με το επάγγελμα ανταμοιβών του γονέα, όπως αυτές γίνονται αντιληπτές από τον/την έφηβο, περιελάμβανε δηλώσεις σχετικές με εσωτερικές (αίσθηση επίτευξης) και εξωτερικές ανταμοιβές (οικονομικές απολαβές). Ο παράγοντας περιελάμβανε συνολικά επτά προτάσεις για τις οποίες οι μαθητές/τριες καλούνταν να δηλώσουν τον βαθμό διαφωνίας ή συμφωνίας τους σε μια 6βαθμη κλίμακα από το 1 (καθόλου αληθές) έως το 6 (απολύτως αληθές). Παραδείγματα αυτών των προτάσεων είναι τα εξής: «Η εργασία του πατέρα μου τον κάνει να νιώθει ότι έχει επιτύχει κάτι πολύ σημαντικό», «Η εργασία της μητέρας μου της προσφέρει ένα εισόδημα, το οποίο την ικανοποιεί σε σημαντικό βαθμό» κ.ο.κ. Ο δείκτης αξιοπιστίας εσωτερικής συνέπειας Cronbach's alpha της συγκεκριμένης κλίμακας ήταν $\alpha = .85$ για τις μητέρες και $\alpha = .89$ για τους πατέρες.

Πίνακας 1

Παραγοντική δομή της κλίμακας για τον πατέρα

Δηλώσεις	Π1	Π2	Π3	Π4	Π5
2. Η εργασία του πατέρα μου τον κάνει να νιώθει ότι έχει επιτύχει κάτι πολύ σημαντικό.	.826				
4. Η εργασία του πατέρα μου σχετίζεται με πολύ ενδιαφέρουσες ασχολίες, οι οποίες ταυτόχρονα δημιουργούν προκλήσεις για τον ίδιο.	.816				
9. Η εργασία του πατέρα μου του παρέχει μία αίσθηση ασφάλειας και σιγουριάς για το μέλλον.	.746				
3. Η εργασία του πατέρα μου του προσφέρει ένα εισόδημα, το οποίο τον ικανοποιεί σε σημαντικό βαθμό.	.696				
8. Η εργασία του πατέρα μου του παρέχει μία αίσθηση ασφάλειας και σιγουριάς για το μέλλον.	.691				
6. Η εργασία του πατέρα μου του παρέχει μία αίσθηση σεβασμού από τους άλλους.	.640				
1. Η εργασία του πατέρα μου τον κάνει να νιώθει καλά με τον εαυτό του.	.622				
26. Όταν σκέφτομαι τις επαγγελματικές εμπειρίες του πατέρα μου, νιώθω καλά για τις επαγγελματικές ευκαιρίες που θα έχω ως ενήλικος/η.		.811			
25. Όταν σκέφτομαι τις επαγγελματικές εμπειρίες του πατέρα μου, πιστεύω ότι θα βρω μία σταθερή θέση εργασίας.		.803			
28. Όταν σκέφτομαι τις επαγγελματικές εμπειρίες του πατέρα μου, νιώθω μία αίσθηση ασφάλειας και σιγουριάς για το επάγγελμα που θα ακολουθήσω, όποιο κι αν είναι αυτό.		.785			
29. Όταν σκέφτομαι τις επαγγελματικές εμπειρίες του πατέρα μου, πιστεύω ότι θα βρω σχετικά εύκολα μία δουλειά που θα μου αρέσει και θα με καλύπτει σε πολλούς τομείς.		.766			
27. Όταν σκέφτομαι τις επαγγελματικές εμπειρίες του πατέρα μου, ανυπομονώ να δουλέψω μόλις τελειώσω τις σπουδές μου.		.645			
24. Όταν σκέφτομαι τις επαγγελματικές εμπειρίες του πατέρα μου, νομίζω ότι η μελέτη μου για το σχολείο θα αποδώσει όταν ενηλικιωθώ και πιο συγκεκριμένα στο επάγγελμά μου.		.591			
23. Ο πατέρας μου σέβεται τους επαγγελματικούς μου στόχους, χωρίς να προσπαθεί να επέμβει για να τους διαμορφώσει σύμφωνα με τα δικά του θέλω.			.851		
21. Αν και ο πατέρας μου μπορεί να μη συμφωνεί απόλυτα με τους επαγγελματικούς μου στόχους, γνωρίζω ότι εν τέλει θα με στηρίξει όσο περισσότερο μπορεί.			.825		
22. Ο πατέρας μου μου παρέχει συμβουλές και πληροφορίες ώστε να θέσω και να υποστηρίξω τους επαγγελματικούς μου στόχους όσο καλύτερα μπορώ.			.783		
19. Ο πατέρας μου συχνά αφιερώνει αρκετό χρόνο για να συζητήσει μαζί μου τους επαγγελματικούς μου στόχους και το μέλλον μου.			.499		
20. Ο πατέρας μου με ενθαρρύνει να ακολουθήσω και να πραγματοποιώ τους επαγγελματικούς μου στόχους.			.300		
12. Ο πατέρας μου ακολουθεί στην εργασία του πάντα τις εντολές κάποιου άλλου.				.766	
15. Ο πατέρας μου <u>δεν</u> μπορεί να διαφωνήσει με τον προϊστάμενό του στη δουλειά επειδή αυτό μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις για τον ίδιο.				.691	
11. Ο πατέρας μου <u>δεν</u> μπορεί να επηρεάσει τις αποφάσεις και τις δράσεις του προϊσταμένου του, που τον αφορούν.				.681	
16. Ο πατέρας μου <u>δεν</u> έχει την ευκαιρία να αναπτύξει τις ιδιαίτερες ικανότητες, τα προσόντα και τα ενδιαφέροντά του στο εργασιακό του περιβάλλον.				.364	
17. Γενικά, το επάγγελμα του πατέρα μου είναι ιδιαίτερα στρεσογόνο.					.776
18. Η εργασία του πατέρα μου του ασκεί σοβαρές πιέσεις, με αποτέλεσμα αυτό να τον κάνει ανήσυχος και να έχει αντίκτυπο στη γενικότερη συμπεριφορά του.					.587

Σημείωση: Π1= Παράγοντας «Ανταμειβές από την εργασία» (Ιδιοτιμή=8.295. Ποσοστό εξηγούμενης διακύμανσης=27.651), Π2= Παράγοντας «Προσανατολισμός στο μέλλον» (Ιδιοτιμή=3.416. Ποσοστό εξηγούμενης διακύμανσης=11.386), Π3= Παράγοντας «Πατρική υποστήριξη επαγγελματικών στόχων» (Ιδιοτιμή=2.411. Ποσοστό εξηγούμενης διακύμανσης=8.038), Π4= Παράγοντας «Επαγγελματικός αυτοκαθορισμός» (Ιδιοτιμή=1.630. Ποσοστό εξηγούμενης διακύμανσης=5.435), Π5= Παράγοντας «Εργασιακό στρες» (Ιδιοτιμή=1.210. Ποσοστό εξηγούμενης διακύμανσης=4.035).

Πίνακας 2

Παραγοντική δομή της κλίμακας για τη μητέρα

Δηλώσεις	Π1	Π2	Π3	Π4	Π5
2. Η εργασία της μητέρας μου την κάνει να νιώθει ότι έχει επιτύχει κάτι πολύ σημαντικό.	.814				
8. Η εργασία της μητέρας μου της παρέχει μία αίσθηση ασφάλειας και σιγουριάς για το μέλλον.	.773				
3. Η εργασία της μητέρας μου της προσφέρει ένα εισόδημα, το οποίο την ικανοποιεί σε σημαντικό βαθμό.	.766				
4. Η εργασία της μητέρας μου σχετίζεται με πολύ ενδιαφέρουσες ασχολίες, οι οποίες ταυτόχρονα δημιουργούν προκλήσεις για την ίδια.	.756				
1. Η εργασία της μητέρας μου την κάνει να νιώθει καλά με τον εαυτό της.	.734				
9. Η εργασία της μητέρας μου της δίνει την ικανότητα να προσφέρει ικανοποιητικά στον εαυτό και την οικογένειά της.	.667				
6. Η εργασία της μητέρας μου της παρέχει μία αίσθηση σεβασμού από τους άλλους.	.504				
26. Όταν σκέφτομαι τις επαγγελματικές εμπειρίες της μητέρας μου, νιώθω καλά για τις επαγγελματικές ευκαιρίες που θα έχω ως ενήλικος/η.		.770			
27. Όταν σκέφτομαι τις επαγγελματικές εμπειρίες της μητέρας μου, ανυπομονώ να δουλέψω μόλις τελειώσω τις σπουδές μου.		.739			
29. Όταν σκέφτομαι τις επαγγελματικές εμπειρίες της μητέρας μου, πιστεύω ότι θα βρω σχετικά εύκολα μία δουλειά που θα μου αρέσει και θα με καλύπτει σε πολλούς τομείς.		.735			
28. Όταν σκέφτομαι τις επαγγελματικές εμπειρίες της μητέρας μου, νιώθω μία αίσθηση ασφάλειας και σιγουριάς για το επάγγελμα που θα ακολουθήσω, όποιο κι αν είναι αυτό.		.717			
25. Όταν σκέφτομαι τις επαγγελματικές εμπειρίες της μητέρας μου, πιστεύω ότι θα βρω μία σταθερή θέση εργασίας.		.712			
24. Όταν σκέφτομαι τις επαγγελματικές εμπειρίες της μητέρας μου, νομίζω ότι η μελέτη μου για το σχολείο θα αποδώσει όταν ενηλικιωθώ και πιο συγκεκριμένα στο επάγγελμά μου.		.539			
20. Η μητέρα μου με ενθαρρύνει να ακολουθήσω και να πραγματώσω τους επαγγελματικούς μου στόχους.			.794		
22. Η μητέρα μου μου παρέχει συμβουλές και πληροφορίες ώστε να θέσω και να υποστηρίξω τους επαγγελματικούς μου στόχους όσο καλύτερα μπορώ.			.791		
23. Η μητέρα μου σέβεται τους επαγγελματικούς μου στόχους, χωρίς να προσπαθεί να επέμβει για να τους διαμορφώσει σύμφωνα με τα δικά της θέλω.			.699		
21. Αν και η μητέρα μου μπορεί να μη συμφωνεί απόλυτα με τους επαγγελματικούς μου στόχους, γνωρίζω ότι εν τέλει θα με στηρίζει όσο περισσότερο μπορεί.			.648		
19. Η μητέρα μου συχνά αφιερώνει αρκετό χρόνο για να συζητήσει μαζί μου τους επαγγελματικούς μου στόχους και το μέλλον μου.			.501		
11. Η μητέρα μου <u>δεν</u> μπορεί να επηρεάσει τις αποφάσεις και τις δράσεις του προϋσταμένου της, που την αφορούν.				.800	
15. Η μητέρα μου <u>δεν</u> μπορεί να διαφωνήσει με τον προϋσταμένο της στη δουλειά επειδή αυτό μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις για την ίδια.				.784	
12. Η μητέρα μου ακολουθεί στην εργασία της πάντα τις εντολές κάποιου άλλου.				.768	
16. Η μητέρα μου <u>δεν</u> έχει την ευκαιρία να αναπτύξει τις ιδιαίτερες ικανότητες, τα προσόντα και τα ενδιαφέροντά της στο εργασιακό της περιβάλλον.				.673	
17. Γενικά, το επάγγελμα της μητέρας μου είναι ιδιαίτερα στρεσογόνο.					.828
18. Η εργασία της μητέρας μου της ασκεί σοβαρές πιέσεις, με αποτέλεσμα αυτό να την κάνει ανήσυχη και να έχει αντίκτυπο στη γενικότερη συμπεριφορά της.					.683

Σημείωση: Π1= Παράγοντας «Ανταμοιβές από την εργασία» (Ιδιοτιμή=6.693, Ποσοστό εξηγούμενης διακύμανσης=22.311), Π2= Παράγοντας «Προσανατολισμός στο μέλλον» (Ιδιοτιμή=3.231, Ποσοστό εξηγούμενης διακύμανσης=10.769), Π3= Παράγοντας «Μητρική υποστήριξη επαγγελματικών στόχων» (Ιδιοτιμή=2.558, Ποσοστό εξηγούμενης διακύμανσης=8.525), Π4= Παράγοντας «Επαγγελματικός αυτοκαθορισμός» (Ιδιοτιμή=1.998, Ποσοστό εξηγούμενης διακύμανσης=6.660), Π5= Παράγοντας «Εργασιακό στρες» (Ιδιοτιμή=1.402, Ποσοστό εξηγούμενης διακύμανσης=4.675).

Προσανατολισμός στο μέλλον (Π2). Ο συγκεκριμένος παράγοντας αξιολογούσε την αντιλαμβανόμενη από τους έφηβους επιρροή των επαγγελματικών εμπειριών των γονέων τους στον μελλοντικό τους προσανατολισμό και στον βαθμό αισιοδοξίας ή απαισιοδοξίας που αισθάνονται ως προς το επαγγελματικό τους μέλλον. Ο παράγοντας περιελάμβανε συνολικά έξι προτάσεις για τις οποίες οι μαθητές/τριες καλούνταν να δηλώσουν τον βαθμό διαφωνίας ή συμφωνίας τους σε μια 6βαθμη κλίμακα από το 1 (καθόλου αληθές) έως το 6 (απολύτως αληθές). Παραδείγματα αυτών των προτάσεων είναι τα εξής: «Όταν σκέφτομαι τις επαγγελματικές εμπειρίες του πατέρα μου, πιστεύω ότι θα βρω μία σταθερή θέση εργασίας», «Όταν σκέφτομαι τις επαγγελματικές εμπειρίες της μητέρας μου, ανυπομονώ να δουλέψω μόλις τελειώσω τις σπουδές μου» κ.ο.κ. Ο δείκτης αξιοπιστίας εσωτερικής συνέπειας Cronbach's alpha της συγκεκριμένης κλίμακας ήταν $\alpha = .82$ για τις μητέρες και $\alpha = .88$ για τους πατέρες.

Γονεϊκή υποστήριξη των επαγγελματικών στόχων (Π3). Αυτός ο παράγοντας περιελάμβανε μία σειρά δηλώσεων σχετικές με την πρακτική και συναισθηματική υποστήριξη που αντιλαμβάνονται οι έφηβοι ότι τους παρέχουν οι γονείς τους όσον αφορά τους επαγγελματικούς τους στόχους. Ο παράγοντας περιελάμβανε συνολικά πέντε προτάσεις για τις οποίες οι μαθητές/τριες καλούνταν να δηλώσουν τον βαθμό διαφωνίας ή συμφωνίας τους σε μια 6βαθμη κλίμακα από το 1 (καθόλου αληθές) έως το 6 (απολύτως αληθές). Παραδείγματα αυτών των προτάσεων είναι τα εξής: «Η μητέρα μου συχνά αφιερώνει αρκετό χρόνο για να συζητήσει μαζί μου τους επαγγελματικούς μου στόχους και το μέλλον μου», «Ο πατέρας μου σέβεται τους επαγγελματικούς μου στόχους, χωρίς να προσπαθεί να επέμβει για να τους διαμορφώσει σύμφωνα με τα δικά του θέλω» κ.ο.κ. Ο δείκτης αξιοπιστίας εσωτερικής συνέπειας Cronbach's alpha της συγκεκριμένης κλίμακας ήταν $\alpha = .77$ για τις μητέρες και $\alpha = .59$ για τους πατέρες.

Επαγγελματικός αυτοκαθορισμός (Π4). Η μέτρηση αυτού του παράγοντα περιελάμβανε δηλώσεις σχετικές με την αντίληψη του/της εφήβου για την αίσθηση επαγγελματικού ελέγχου του γονέα και τη δυνατότητά του να λαμβάνει εργασιακές αποφάσεις ελεύθερα. Ο παράγοντας περιελάμβανε συνολικά τέσσερις προτάσεις για τις οποίες οι μαθητές/τριες καλούνταν να δηλώσουν τον βαθμό διαφωνίας ή συμφωνίας τους σε μια 6βαθμη κλίμακα από το 1 (καθόλου αληθές) έως το 6 (απολύτως αληθές). Παραδείγματα αυτών των προτάσεων είναι τα εξής: «Η μητέρα μου δεν μπορεί να διαφωνήσει με τον προϊστάμενό της στη δουλειά επειδή αυτό

μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις για την ίδια», «Ο πατέρας μου ακολουθεί στην εργασία του πάντα τις εντολές κάποιου άλλου» κ.ο.κ. Ο δείκτης αξιοπιστίας εσωτερικής συνέπειας Cronbach's alpha της συγκεκριμένης κλίμακας ήταν $\alpha = .82$ για τις μητέρες και $\alpha = .71$ για τους πατέρες.

Εργασιακό στρες (Π5). Η μέτρηση αυτού του παράγοντα περιελάμβανε δηλώσεις σχετικές με το στρες που αντιλαμβάνονται οι έφηβοι ότι προκαλεί στο γονέα το επάγγελμά του. Ο παράγοντας περιελάμβανε συνολικά δύο προτάσεις για τις οποίες οι μαθητές/τριες καλούνταν να δηλώσουν τον βαθμό διαφωνίας ή συμφωνίας τους σε μια 6βαθμη κλίμακα από το 1 (καθόλου αληθές) έως το 6 (απολύτως αληθές). Παραδείγματα αυτών των προτάσεων είναι τα εξής: «Η εργασία της μητέρας μου της ασκεί σοβαρές πιέσεις, με αποτέλεσμα αυτό να την κάνει ανήσυχη και να έχει αντίκτυπο στη γενικότερη συμπεριφορά της», «Γενικά, το επάγγελμα του πατέρα μου είναι ιδιαίτερα στρεσογόνο» κ.ο.κ. Ο δείκτης αξιοπιστίας εσωτερικής συνέπειας Cronbach's alpha της συγκεκριμένης κλίμακας ήταν $\alpha = .60$ για τις μητέρες και $\alpha = .73$ για τους πατέρες.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Στο πλαίσιο της στατιστικής ανάλυσης των δεδομένων της έρευνας έγινε επεξεργασία των παραγόντων που προέκυψαν από την πολυπαραγοντική ανάλυση και των δημογραφικών δεδομένων του δείγματος. Καταρχάς, αναζητήθηκαν πιθανές συσχετίσεις των πέντε παραγόντων μεταξύ τους, ξεχωριστά για τον πατέρα και τη μητέρα, με τη βοήθεια του συντελεστή συσχέτισης Pearson (r). Στη συνέχεια, έγινε σύγκριση των παραγόντων για τη μητέρα και τον πατέρα, με τη μέθοδο των συζευγμένων δειγμάτων (T-Student test), για να αναζητηθούν πιθανές στατιστικώς σημαντικές διαφορές ως προς την αντιλαμβανόμενη βοήθεια σε σχέση με το φύλο του γονέα. Επίσης, πραγματοποιήθηκε συσχέτιση των παραγόντων που αφορούσαν στον κάθε γονέα με τον συντελεστή συσχέτισης Pearson (r), ώστε να διερευνηθούν πιθανές στατιστικώς σημαντικές συσχετίσεις. Τέλος, μέσω μονομεταβλητών αναλύσεων (One-Way ANOVA), έγινε προσπάθεια να βρεθεί πιθανή επιρροή του φύλου των μαθητών/τριών του δείγματος στους πέντε παράγοντες οι οποίοι προέκυψαν για τον πατέρα και τη μητέρα.

Συσχετίσεις παραγόντων που αφορούν τη μητέρα

Ο παράγοντας «Προσανατολισμός στο μέλλον» (Π2), όπως αυτός προέκυψε από τις αντιλήψεις των εφήβων για τις εργασιακές εμπειρίες της μητέρας, φαίνεται ότι συσχετίζεται στατιστικώς σημαντικά με όλους τους υπόλοιπους παράγοντες και συγκεκριμένα σχεδόν με όλους με θετική φορά. Καταρχάς, συσχετίζεται θετικά με τον παράγοντα «Ανταμοιβές από την εργασία» (Π1) ($r_p = .42, p < .01$), που σημαίνει ότι όσο υψηλότερες θεωρεί ο/η έφηβος τις ανταμοιβές της μητέρας από την εργασία της, τόσο υψηλότερα είναι τα επίπεδα αισιοδοξίας για το επαγγελματικό του/της μέλλον και αντίστροφα (Πίνακας 3).

Πίνακας 3

Συσχετίσεις παραγόντων που αφορούν τη μητέρα

		Ανταμοιβές από την εργασία	Προσανατολισμός στο μέλλον	Μητρική υποστήριξη επαγγελματικών στόχων	Επαγγελματικός Αυτό- καθορισμός Μητέρας	Εργασιακό στρες Μητέρας
Ανταμοιβές από την εργασία	r_p	1				
Προσανατολισμός στο μέλλον	r_p	.417**	1			
Μητρική υποστήριξη επαγγελματικών στόχων	r_p	.140	.276**	1		
Επαγγελματικός Αυτοκαθορισμός Μητέρας	r_p	.259**	.283**	.063	1	
Εργασιακό στρες Μητέρας	r_p	-.085	-.245**	-.115	-.287**	1

** $p \leq .01$

Παρόμοια, ο παραπάνω παράγοντας (Π2) συσχετίζεται θετικά με την «Υποστήριξη των επαγγελματικών στόχων» (Π3) ($r_p = .28, p < .01$), που σημαίνει ότι όσο πιο μεγάλη αντιλαμβάνεται το παιδί ότι είναι η υποστήριξη των επαγγελματικών στόχων του από τη μητέρα, τόσο υψηλότερη είναι και η αισιοδοξία του για το επαγγελματικό του μέλλον και αντίστροφα. Θετική συσχέτιση του ίδιου παράγοντα (Π2) παρατηρείται επίσης με τον παράγοντα «Επαγγελματικός αυτοκαθορισμός» (Π4) ($r_p = .28, p < .01$). Δηλαδή, όσο πιο εύκολα θεωρεί ο/η έφηβος/η ότι μπορεί να

παίρνει η μητέρα του/της αποφάσεις στην εργασία της, χωρίς να εξαρτάται από άλλα άτομα και καταστάσεις, τόσο πιο αισιόδοξος/η είναι για το επαγγελματικό του/της μέλλον. Τέλος, φαίνεται ότι ο «Προσανατολισμός στο μέλλον» των εφήβων συσχετίζεται αρνητικά με το «Εργασιακό στρες» (Π5) ($r_p = -.25, p < .01$). Με άλλα λόγια, όσο περισσότερο στρες αντιλαμβάνεται το παιδί ότι διακατέχει τη μητέρα του κατά την εργασία της, τόσο πιο απαισιόδοξο είναι για το επαγγελματικό του μέλλον και αντίστροφα.

Συσχετίσεις παραγόντων που αφορούν τον πατέρα

Στη συνέχεια, αναζητήθηκαν οι συσχετίσεις μεταξύ των πέντε παραγόντων για τον πατέρα. Αρχικά, βρέθηκε ότι ο παράγοντας «Ανταμοιβές από την εργασία» (Π1) παρουσιάζει ισχυρή θετική συσχέτιση με την αντίληψη του/της εφήβου για την πατρική επιρροή στον «Προσανατολισμό στο μέλλον» (Π2) ($r_p = .58, p < .01$). Αυτό σημαίνει ότι όσο υψηλότερες αντιλαμβάνεται ο/η έφηβος/η ότι είναι οι συναισθηματικές ανταμοιβές και οι οικονομικές απολαβές του πατέρα από την εργασία του, τόσο υψηλότερα είναι και τα επίπεδα της αισιοδοξίας του/της εφήβου για την επαγγελματική του/της πορεία στο μέλλον (Πίνακας 4).

Πίνακας 4

Συσχετίσεις παραγόντων που αφορούν τον πατέρα

		Ανταμοιβές από την εργασία	Προσανατολισμός στο μέλλον	Πατρική υποστήριξη επαγγελματικών στόχων	Επαγγελματικός Αυτό- καθορισμός Πατέρα	Εργασιακό στρες Πατέρα
Ανταμοιβές από την εργασία	r_p	1				
Προσανατολισμός στο μέλλον	r_p	.578**	1			
Πατρική υποστήριξη επαγγελματικών στόχων	r_p	.030	.225**	1		
Επαγγελματικός Αυτοκαθορισμός Πατέρα	r_p	.364**	.119	.039	1	
Εργασιακό στρες Πατέρα	r_p	-.237**	-.255**	-.147*	-.266**	1

** $p \leq .01$, * $p \leq .05$

Επιπλέον, βρέθηκε ότι ο παράγοντας «Προσανατολισμός στο μέλλον» (Π2) παρουσιάζει θετική συσχέτιση με την αντίληψη του/της εφήβου για την «Υποστήριξη των επαγγελματικών στόχων» (Π3) ($r_p = .23, p < .01$), που σημαίνει ότι όταν ο/η έφηβος/η αντιλαμβάνεται ότι ο πατέρας του/της υποστηρίζει τους επαγγελματικούς του/της στόχους, παρουσιάζει υψηλά επίπεδα αισιοδοξίας για το επαγγελματικό του μέλλον. Από την άλλη, ο ίδιος παράγοντας (Π2) εμφανίζει αρνητική συσχέτιση με τον παράγοντα «Εργασιακό στρες» (Π5) ($r_p = -.26, p < .01$). Έτσι, φαίνεται ότι όταν οι έφηβοι αντιλαμβάνονται το εργασιακό περιβάλλον του πατέρα ως στρεσογόνο στερούνται αισιοδοξίας για το δικό τους επαγγελματικό μέλλον.

Σύγκριση κατά ζεύγη των παραγόντων για τη μητέρα και τον πατέρα

Οι πέντε παράγοντες που προέκυψαν από την παραγοντική ανάλυση συγκρίθηκαν με τη μέθοδο των συζευγμένων δειγμάτων (T-Student test), για τη μητέρα και τον πατέρα, με σκοπό να βρεθούν τυχόν στατιστικώς σημαντικές διαφορές. Η μόνη στατιστικώς σημαντική διαφορά που διαπιστώθηκε αφορούσε τον παράγοντα της «Γονεϊκής υποστήριξης των επαγγελματικών στόχων» (Π3), όπως αυτή γίνεται αντιληπτή από τους ίδιους τους εφήβους ($t = 4.93, p < .01$). Σύμφωνα με τον Πίνακα 5, διαπιστώθηκε ότι η στήριξη των επαγγελματικών στόχων του παιδιού από την πλευρά της μητέρας υπερέχει, κατά μέσο όρο στις αντιλήψεις των μαθητών/τριών, σε σχέση με την αντίστοιχη του πατέρα ($M.O. = 26.08$ για τη μητέρα και $M.O. = 23.67$ για τον πατέρα).

Πίνακας 5

Σύγκριση κατά ζεύγη των παραγόντων για μητέρα - πατέρα

	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>M.O.</i>
Ζεύγος 1 Ανταμοιβές Μητέρας	-.182	.856	28.86
Ανταμοιβές Πατέρα			29.00
Ζεύγος 2 Μητρική επιρροή στον προσανατολισμό στο μέλλον	.881	.380	22.94
Πατρική επιρροή στον προσανατολισμό στο μέλλον			22.23
Ζεύγος 3 Μητρική υποστήριξη επαγγελματικών στόχων	4.93	.000	26.08
Πατρική υποστήριξη επαγγελματικών στόχων			23.66
Ζεύγος 4 Επαγγελματικός Αυτοκαθορισμός Μητέρας	-1.58	.115	16.34
Επαγγελματικός Αυτοκαθορισμός Πατέρα			17.19
Ζεύγος 5 Εργασιακό στρες Μητέρας	.906	.366	7.06
Εργασιακό στρες Πατέρα			6.78

Συσχέτιση κατά ζεύγη των παραγόντων για τη μητέρα και τον πατέρα

Στο τελευταίο στάδιο της ανάλυσης των αποτελεσμάτων, αναζητήθηκε πιθανή συσχέτιση των πέντε παραγόντων μεταξύ της μητέρας και του πατέρα με τη βοήθεια του συντελεστή συσχέτισης Pearson (r_p). Έτσι, διαπιστώθηκε στατιστικώς σημαντική θετική συσχέτιση ανάμεσα στη μητέρα και τον πατέρα όσον αφορά τον παράγοντα «Γονεϊκή υποστήριξη των επαγγελματικών στόχων» (Π3) ($r_p = .34, p < .01$). Με άλλα λόγια, η υποστήριξη που αντιλαμβάνονται τα παιδιά ότι τους παρέχει η μητέρα τους συνοδεύεται και από μια αντίστοιχη αντιλαμβανόμενη υποστήριξη των επαγγελματικών τους στόχων από τον πατέρα.

Επιπλέον, διαπιστώθηκε στατιστικώς σημαντική συσχέτιση μεταξύ του πατέρα και της μητέρας όσον αφορά τους παράγοντες «Επαγγελματικός αυτοκαθορισμός» (Π4) ($r_p = .29, p < .01$) και «Ανταμοιβές από την εργασία» (Π1) ($r_p = .35, p < .01$). Οι συσχετίσεις αυτές έχουν επίσης θετική φορά που σημαίνει ότι όταν οι έφηβοι αντιλαμβάνονται ότι οι μητέρες τους έχουν υψηλές εργασιακές ανταμοιβές και ευκαιρίες αυτοκαθορισμού στη δουλειά τους, τότε αντιλαμβάνονται ότι και οι πατέρες τους έχουν τα ίδια εργασιακά χαρακτηριστικά και αντίστροφα (Πίνακας 6).

Πίνακας 6

Συσχέτιση κατά ζεύγη των παραγόντων για μητέρα - πατέρα

		r_p	ρ
Ζεύγος 1	Ανταμοιβές Μητέρας - Πατέρα	.349	.000
Ζεύγος 2	Μητρική - Πατρική επιρροή στον προσανατολισμό στο μέλλον	.085	.317
Ζεύγος 3	Μητρική – Πατρική υποστήριξη επαγγελματικών στόχων	.336	.000
Ζεύγος 4	Επαγγελματικός Αυτοκαθορισμός Μητέρας – Πατέρα	.287	.001
Ζεύγος 5	Εργασιακό στρες Μητέρας - Πατέρα	.128	.122

Επίδραση της μεταβλητής «φύλο εφήβου»

Οι μονομεταβλητές αναλύσεις (One-Way ANOVA) έδειξαν ότι το φύλο του παιδιού διαφοροποιεί στατιστικώς σημαντικά μόνον τον παράγοντα εκείνο που αφορά τη μητρική υποστήριξη των επαγγελματικών στόχων (Π3) ($F = 4.15, df = 167, p < .05$). Συγκεκριμένα, η μητέρα φαίνεται ότι δείχνει μεγαλύτερη υποστήριξη στους επαγγελματικούς στόχους της κόρης, παρά του γιου ($M.O. = 24.83$ για τα αγόρια και $M.O. = 26.22$ για τα κορίτσια). Ωστόσο, δεν παρατηρήθηκε στατιστικώς σημαντική

διαφορά, αναφορικά με το φύλο του παιδιού, στην υποστήριξη των επαγγελματικών στόχων που φαίνεται να παρέχει ο πατέρας.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Η παρούσα μελέτη είχε ως βασικό στόχο να αναγνωρίσει και να μετρήσει (α) την επίδραση που έχουν οι ερμηνείες των εφήβων για τις συνθήκες εργασίας των γονέων τους στην αισιοδοξία τους για το επαγγελματικό τους μέλλον και (β) την επίδραση της αντιλαμβανόμενης από τους έφηβους γονεϊκής υποστήριξης των επαγγελματικών τους στόχων στον προσανατολισμό τους προς το επαγγελματικό μέλλον.

Όσον αφορά στους επιμέρους στόχους, η πρώτη υπόθεση της έρευνας επιβεβαιώθηκε. Συγκεκριμένα, από τους/τις συμμετέχοντες/ουσες στην έρευνα, οι έφηβοι οι οποίοι αντιλαμβάνονται ότι οι συνθήκες εργασίας των γονέων τους είναι ευνοϊκές, είναι περισσότερο αισιόδοξοι ως προς το εκπαιδευτικό και επαγγελματικό τους μέλλον, σε σχέση με τους εφήβους οι οποίοι θεωρούν ότι οι συνθήκες εργασίας των γονέων τους δεν είναι αντίστοιχα θετικές. Σε συμφωνία με την υπάρχουσα βιβλιογραφία (Galambos & Silbereisen, 1987. Gardner-Neblett & Schnabel-Cortina, 2006. Paulter & Lewko, 1987), οι έφηβοι που εκτιμούν ότι οι γονείς τους απολαμβάνουν αρκετές ηθικές και οικονομικές ανταμοιβές από την εργασία τους και παράλληλα έχουν λιγότερο εργασιακό στρες και περισσότερες ευκαιρίες επαγγελματικού αυτοκαθορισμού είναι πιο αισιόδοξοι για το επαγγελματικό τους μέλλον. Επιπρόσθετα, επιβεβαιώνονται ελληνικά ερευνητικά δεδομένα ως προς τον μειωμένο προβληματισμό των εφήβων για το επαγγελματικό τους μέλλον, όταν οι γονείς τους απασχολούνται σε υψηλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας (Κυρίτσης & Χελιατσίδου, 2008), αλλά και επεκτείνονται αναδεικνύοντας τη σχέση του προσανατολισμού στο μέλλον των εφήβων με τις αντιλήψεις τους για το εργασιακό στρες και τις δυνατότητες επαγγελματικού αυτοκαθορισμού των γονέων τους. Στη σημερινή πραγματικότητα της αυξανόμενης εργασιακής ανασφάλειας και ανεργίας, συνθήκες που επιτείνουν το εργασιακό στρες και μειώνουν τη δυνατότητα παρέμβασης και ανάληψης πρωτοβουλιών στην εργασία, κρίνεται σκόπιμη περαιτέρω μελέτη των ανωτέρω δύο μεταβλητών ως προς τη σχέση τους με τις σκέψεις των εφήβων για το επαγγελματικό τους μέλλον.

Ένα ακόμη εύρημα της παρούσας έρευνας είναι ότι τα υψηλά επίπεδα της αντιλαμβανόμενης από τον/την έφηβο/η μητρικής και πατρικής υποστήριξης

συσχετίζονται με ένα θετικό προσανατολισμό προς το επαγγελματικό του/της μέλλον. Το εύρημα αυτό επιβεβαιώνει το περιεχόμενο της δεύτερης υπόθεσης και έρχεται σε συμφωνία με τα διεθνή βιβλιογραφικά ευρήματα, σύμφωνα με τα οποία όταν οι γονείς συζητούν με τα παιδιά τους για τους επαγγελματικούς τους στόχους και τα ενθαρρύνουν, τα παιδιά το αντιλαμβάνονται και αναπτύσσουν ένα θετικότερο προσανατολισμό προς το μέλλον και ένα αίσθημα ικανοποίησης και ευχαρίστησης από τη ζωή (Dietrich, Parker, & Salmela-Aro, 2012. Dietrich & Salmela-Aro, 2013. Kracke, 2002. Oberle, Schonert-Reichl, & Zumbo, 2011. Palos & Drobot, 2010). Παράλληλα, επιβεβαιώνονται πρότερα ερευνητικά δεδομένα αναφορικά με τη θετική σχέση της αντιλαμβανόμενης από τους εφήβους γονεϊκής υποστήριξης και της ενεργητικής εμπλοκής τους στον σχεδιασμό της σταδιοδρομίας τους (Kracke, 2002). Ειδικότερα, η αισιοδοξία για το επαγγελματικό μέλλον διευκολύνει τη λήψη επαγγελματικών αποφάσεων (Dietrich & Salmela-Aro, 2013. Ferrari, Nota, & Soresi, 2010), την οποία οι έφηβοι αντιλαμβάνονται τελικά ως αποτέλεσμα μιας πολυσύνθετης διαδικασίας με συνοδοιπόρους τους γονείς τους (Dietrich & Salmela-Aro, 2013).

Τέλος, ως τρίτος επιμέρους στόχος της έρευνας είχε τεθεί η διερεύνηση της επίδρασης του φύλου των εφήβων στις αντιλήψεις τους για την παρεχόμενη υποστήριξη των επαγγελματικών τους στόχων από τους γονείς. Τα αποτελέσματα της έρευνας επιβεβαιώνουν μερικώς την Υπόθεση 3α, κατά την οποία αναμενόταν ότι οι έφηβοι θα θεωρούσαν ότι οι γονείς υποστηρίζουν περισσότερο την επαγγελματική επιλογή των παιδιών τους που είναι του ίδιου φύλου με αυτούς, καθώς βρέθηκε ότι, σύμφωνα πάντα με τις αντιλήψεις των εφήβων, ενώ η μητέρα δείχνει υψηλότερα επίπεδα υποστήριξης των επαγγελματικών στόχων της κόρης, ο πατέρας δεν διαφοροποιεί την υποστήριξη προς τα παιδιά του με γνώμονα το φύλο τους. Το παραπάνω εύρημα συμφωνεί εν μέρει με τη διεθνή βιβλιογραφία, κατά την οποία οι έφηβοι εκτιμούν ότι οι γονείς του ίδιου φύλου με αυτούς υποστηρίζουν περισσότερο τους επαγγελματικούς τους στόχους (Caughlin, 2003. Kniveton, 2004). Η μεγαλύτερη υποστήριξη των μητέρων, ωστόσο, ως προς τις επαγγελματικές επιλογές των κοριτσιών τους, όπως την αντιλαμβάνονται οι έφηβοι, επιβεβαιώνεται από αρκετά ελληνικά ερευνητικά δεδομένα, όπου διαφαίνεται εντονότερη επιθυμία για την υλοποίηση πανεπιστημιακών σπουδών και σταθερής εργασίας για τα κορίτσια από ό,τι για τα αγόρια (Δεληγιάννη-Κουϊμτζή & Σακκά, 2007. Μαζηρίδου, 2008. Στογιαννίδου, Φαρμάκης, & Καζή, 1999).

Επιπροσθέτως, στην παρούσα έρευνα συγκρίνοντας τα δεδομένα για τη μητέρα και τον πατέρα βρέθηκε ότι οι έφηβοι, ανεξαρτήτως φύλου, θεωρούν ότι η μητέρα υποστηρίζει περισσότερο από ό,τι ο πατέρας τους επαγγελματικούς τους στόχους. Το εύρημα αυτό επιβεβαιώνει το περιεχόμενο του δεύτερου μέρους της τρίτης υπόθεσης (Υπόθεση 3β) και συμφωνεί με τα σύγχρονα βιβλιογραφικά δεδομένα, τα οποία υποστηρίζουν ότι η μητέρα κάνει περισσότερες συζητήσεις με τα παιδιά της για τον εργασιακό της βίο και την εργασία γενικότερα από ό,τι ο πατέρας (Winkelman, 2006). Οι έφηβοι φαίνεται ότι αντιλαμβάνονται αυτή την επιπλέον προσπάθεια της μητέρας σχετικά με την υποστήριξη των επαγγελματικών τους στόχων (Palos & Drobot, 2010. Tucker, Barber, & Eccles, 2001) και μάλιστα θεωρούν ότι τη φροντίδα αυτή την εκδηλώνει με ποικίλους τρόπους (Palos & Drobot, 2010). Συγκεκριμένα, επιβεβαιώνεται η συχνότερη επικοινωνία των μητέρων από ό,τι των πατέρων με τα παιδιά τους για θέματα επαγγελματικού προσανατολισμού (Κυρίτσης & Χελιατσίδου, 2008), η οποία οδηγεί σε καλύτερη ενημέρωση των μητέρων για τις επαγγελματικές τους προτιμήσεις (Μιχαλού, 2011). Η συχνότερη επικοινωνία και σχέση με τη μητέρα και η από μέρους της υποστήριξη των επαγγελματικών στόχων των παιδιών εκτιμάται ότι έχει ιδιαίτερη σημασία για τη στοχοθεσία και τη λήψη επαγγελματικών αποφάσεων των παιδιών (Germeijs & Verschueren, 2009).

Ακόμη, αξίζει να σημειωθεί ότι με βάση τα ευρήματα της έρευνας τα αντιλαμβανόμενα επίπεδα υποστήριξης από τη μητέρα και τον πατέρα εμφανίζουν θετική συσχέτιση. Δηλαδή, όσο πιο υψηλά είναι τα επίπεδα της επαγγελματικής υποστήριξης που αντιλαμβάνονται οι έφηβοι ότι δέχονται από τη μητέρα, τόσο πιο υψηλά θεωρούν πως είναι και από τον πατέρα. Ενδεχομένως, όταν η μητέρα είναι υποστηρικτική είτε οδηγεί τον πατέρα προς αντίστοιχες μορφές συμπεριφοράς, είτε οι έφηβοι αντιλαμβάνονται ότι ο πατέρας τους είναι πιο υποστηρικτικός, λόγω του θετικού υποστηρικτικού περιβάλλοντος που δημιουργεί η μητέρα στο σπίτι.

Οι περιορισμοί της έρευνας αφορούν κυρίως στη γενίκευση και στην ερμηνεία ορισμένων αποτελεσμάτων, εξαιτίας κάποιων χαρακτηριστικών του ερωτηματολογίου και ζητημάτων που άπτονται της δειγματοληψίας. Καθώς το δείγμα της έρευνας αποτελούνταν αποκλειστικά από μαθητές/τριες της Γ' τάξης τεσσάρων Γενικών Λυκείων από δύο Δήμους της Βόρειας Ελλάδας, τα αποτελέσματα της έρευνας δεν μπορούν να γενικευθούν στον ευρύτερο μαθητικό ή εφηβικό πληθυσμό. Επιπλέον, είναι γεγονός ότι η επιλογή επαγγέλματος δεν είναι αποτέλεσμα των σκέψεων των μαθητών/τριών και των επιρροών που δέχονται μόνον κατά το

τελευταίο έτος της φοίτησής τους στο σχολείο, αλλά πηγάζει από επιρροές που ασκούνται στο παιδί πολλά χρόνια πριν. Ένας ακόμη περιορισμός του εργαλείου της έρευνας έχει να κάνει με το γεγονός ότι ο δείκτης Cronbach alpha για τη μέτρηση του παράγοντα «Εργασιακό στρες» του γονέα ήταν χαμηλός, οπότε τα σχετικά αποτελέσματα πρέπει να αντιμετωπιστούν με επιφυλακτικότητα. Τέλος, το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε, ενώ μετρά τις αντιλαμβανόμενες από το παιδί συνθήκες εργασίας των γονέων και την επίδρασή τους στο επαγγελματικό του μέλλον, δεν αξιολογεί καθόλου την επίδραση των γονέων που είναι άνεργοι στην αισιοδοξία των παιδιών για το μέλλον.

Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας θεωρούνται σημαντικά για τους συμβούλους επαγγελματικού προσανατολισμού τόσο ως προς την υποστήριξή τους προς τους εφήβους, όσο και ως προς την επικοινωνία τους με τους γονείς. Ειδικότερα, αναγνωρίζοντας τη σχέση των επαγγελματικών αποφάσεων των εφήβων με τις αντιλήψεις τους για την εργασία των γονιών τους, οι σύμβουλοι προσανατολισμού θα μπορούσαν να προτείνουν ατομικές ή/και ομαδικές εργασίες που στοχεύουν στη συγκέντρωση και ανάλυση πληροφοριών από τους εφήβους αναφορικά με την απασχόληση των γονιών τους (π.χ. μέσω δομημένων συνεντεύξεων με τους γονείς). Ιδιαίτερη έμφαση θα μπορούσε να δοθεί στα εργασιακά οφέλη που οι ίδιοι οι γονείς αναφέρουν ότι αποκομίζουν, ενέργεια η οποία εκτός από τη ρεαλιστικότερη απεικόνιση των εργασιακών συνθηκών των γονέων θα οδηγούσε και σε μεγαλύτερη εμπλοκή των γονέων στην επαγγελματική ανάπτυξη των παιδιών τους. Παράλληλα, κρίνεται αναγκαίο για τους συμβούλους να επικοινωνήσουν στους γονείς τα θετικά αποτελέσματα της δικής τους ενθαρρυντικής και υποστηρικτικής στάσης προς το επαγγελματικό μέλλον των παιδιών τους, δίνοντας ταυτόχρονα έμφαση στη μεγαλύτερη εμπλοκή του πατέρα σε θέματα σχεδιασμού της σταδιοδρομίας των εφήβων, καθώς όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται «η επαγγελματική ανάπτυξη γίνεται καλύτερα αντιληπτή ως ένα κοινό πρότζεκτ μεταξύ γονιών και εφήβου» (Young et al., 2006, σ. 14).

Βέβαια, καθίσταται αναγκαίο να διεξαχθούν περισσότερες έρευνες, διαχρονικές και σε ευρύτερα δείγματα, οι οποίες θα αξιολογούν τις αντιλήψεις των εφήβων τόσο για τις συνθήκες εργασίας όσο και για την υποστήριξη των γονέων τους και πώς αυτές επηρεάζουν τα επίπεδα αισιοδοξίας τους όσον αφορά το επαγγελματικό τους μέλλον. Ειδικά σήμερα, ανάλογες έρευνες θεωρούνται σημαντικές καθώς οι πρόσφατες δημοσιονομικές εξελίξεις στην Ελλάδα, με τις σοβαρές επιπτώσεις τους

στην εργασιακή κατάσταση αρκετών οικογενειών, είναι πολύ πιθανόν να επηρεάσουν αρνητικά την αισιοδοξία των εφήβων για το επαγγελματικό τους μέλλον. Τέλος, θα ήταν σημαντικό να διεξαχθούν μελέτες σχετικά με την πιθανή επίδραση των δυσμενών κοινωνικοοικονομικών εξελίξεων και αλλαγών στη γονεϊκή υποστήριξη που αντιλαμβάνονται ότι δέχονται τα παιδιά για τις επαγγελματικές τους επιλογές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Alliman-Brissett, A. E., Turner, S. L., & Skovholt, T. M. (2004). Parent support and African American adolescents' career self-efficacy. *Professional School Counseling, 7*, 124–132.
- Βυτόγιαννη, Χ. (2006). Παράγοντες που επηρεάζουν την επιλογή κατεύθυνσης σπουδών και επαγγέλματος στο Ενιαίο Λύκειο Μολάων Λακωνίας: Μια μελέτη και εμπειρία. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού, 76-77*, 171-176.
- Caughlin, J. P. (2003). Family communication standard: What counts as excellent family communication and how are such standards associated with family satisfaction? *Human Communication Research, 29*, 4-40.
- Clutter, C. (2010). *The effects of parental influence on their children's career choices*. Master of Science, School of Family Studies and Human Service, Kansas State University.
- Γέωργας Δ., Μπεζεβέγκης, Η., & Γιαννίτσας, Ν. (1991). Εμπειρίες, στάσεις και προσδοκίες μαθητών και φοιτητών από το Λύκειο, τον ΣΕΠ και το Πανεπιστήμιο. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού, 18-19*, 43-66.
- Δεληγιάννη-Κουϊμτζή, Β., Μαζηρίδου, Ε., & Κιοσέογλου, Γ. (2003). Οι προσδοκίες των γονέων για το μέλλον των παιδιών τους: Διαμορφώνοντας τις ταυτότητες φύλου στο οικογενειακό πλαίσιο. Στο Α. Κωσταρίδου-Ευκλείδη, Α. Στογιαννίδου & Ε. Αυδή (Επ. Έκδ.) *Επιστημονική Επετηρίδα Τμήματος Ψυχολογίας Α.Π.Θ., Τόμος V'* (σελ. 189-214). Θεσσαλονίκη: Τμήμα Ψυχολογίας Α.Π.Θ.
- Δεληγιάννη-Κουϊμτζή, Β., & Σακκά, Δ. (2007). *Από την εφηβεία στην ενήλικη ζωή: Μελέτες για τις ταυτότητες φύλου στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα*. Αθήνα: Gutenberg.
- Dietrich, J., Parker, P., & Salmela-Aro, K. (2012). Phase-adequate engagement at the post-school transition. *Developmental Psychology, 48*, 1575–1593.
- Dietrich, J., & Salmela-Aro (2013). Parental involvement and adolescents' career goal pursuit during the post-school transition. *Journal of Adolescence, 36*, 121-128.

- Dimaki, K., Kaminioti, O., Kostaki, A., Psarakis, S., & Tsourti, Z. (2005). Educational and occupational preferences of high school students in Greece. *Education and Training*, 47(6), 432-446.
- Ferrari, L., Nota, L., & Soresi, S. (2010). Time perspective and indecision in young and older adolescents. *British Journal of Guidance & Counselling*, 38(1), 61-82.
- Galambos, N. L., & Silbereisen, R. K. (1987). Income change, parental life outlook, and adolescent expectations for job success. *Journal of Marriage and the Family*, 49(1), 141-149.
- Gardner-Neblett, N., & Schnabel-Cortina, K. (2006). Adolescents' thoughts about parents' jobs and their importance for adolescents' future orientation. *Journal of Adolescence*, 29, 795-811.
- Germeijs, V., & Verschueren, K. (2009). Adolescents' career decision-making process: Related to quality of attachment to parents. *Journal of Research on Adolescence*, 19(3), 459-483.
- Ginzberg, E. (1988). Toward a theory of occupational choice. *The Career Development Quarterly*, 36(4), 358-363.
- Hackett, G. (1995). Self-efficacy in career choice and development. In A. Bandura (Ed.) *Self-efficacy in changing societies* (pp. 232-258). Cambridge: University Press.
- Havighurst, R. J. (1964). Youth in exploration and man emergent. In H. Horow (Ed.) *Man in a world of work* (pp. 215-236). Boston, MA: Houghton Mifflin.
- Jungen, K. A. (2008). *Parental influence and career choice: How parents affect the career aspirations of their children*. A Research Paper Submitted in Partial Fulfilment of the Requirements for the Master of Science Degree In Guidance and Counselling. University of Wisconsin-Stout.
- Καζή, Σ. (2007). Επίδραση σχολείου και οικογένειας στην επιλογή επαγγέλματος. Στο Χ. Καπώλη (Επιμ. Έκδ.) *Συμβουλευτικοί ορίζοντες για το σχολικό προσανατολισμό – ΣΟΣ Προσανατολισμός: Ανάπτυξη θεωρητικού υλικού*. Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών (ΕΠΕΑΕΚ II).
- Kenny, M. E., Blustein, D. L., Chaves, A. P., Grossman, J. M., & Gallagher, L. A. (2003). The role of perceived barriers and relational support in the educational and vocational lives of urban high school students. *Journal of Counseling Psychology*, 50(2), 142-155.

- Kniveton, B. H. (2004). The influences and motivations on which students base their choice of career. *Research in Education*, 72, 47-59.
- Koumoundourou, G., Tsaousis, I., Kounenou, K. (2011). Parental influences on Greek adolescents' career decision-making difficulties: The mediating role of core self-evaluations. *Journal of Career Assessment*, 19(2), 165-182.
- Kounenou, K. (2011). The relationship between technical high school students' career decision-making ability and family. *Psychology*, 18(3), 333-347.
- Kracke, B. (2002). The role of personality, parents and peers in adolescents' career exploration. *Journal of Adolescence*, 25, 19-30.
- Κυρίτσης, Δ., & Χελιατσίδου, Ζ. (2008). Η επιλογή του επαγγέλματος. Εμπειρική έρευνα σε μαθητές της Γ' Λυκείου. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 84-85, 126-140.
- Μαζηρίδου, Ε. (2008). Διαμόρφωση ταυτοτήτων φύλου στο οικογενειακό πλαίσιο: Προσδοκίες γονέων για το μέλλον των παιδιών τους. Στο Α. Φρόση, Β. Λέντζα, Θ. Καστράνη & Κ. Πετρίδου (Επ. Έκδ.) *Πρακτικά Συνεδρίου Καλλιρρόη: Από την εφηβεία στην ενήλικη ζωή* (σελ. 152-178). Θεσσαλονίκη: Τμήμα Ψυχολογίας Α.Π.Θ.
- McCabe, K. M., & Barnett, D. (2000). The relation between familial factors and the future orientation of urban, African American sixth graders. *Journal of Child & Family Studies*, 9(4), 491-508.
- Μιχαλού, Α. (2011). *Γονείς και έφηβοι μπροστά στη λήψη επαγγελματικής απόφασης*. Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Oberle, E., Schonert-Reichl, K. A., & Zumbo, B. D. (2011). Life satisfaction in early adolescence: personal, neighborhood, school, family and peer influences. *Journal of Youth and Adolescence*, 40, 889-901.
- Otto, L. B. (2000). Youth perspectives on parental career influence. *Journal of Career Development*, 27(2), 111-118.
- Pallantino-Schultheiss, D. E. (2006). The interface of work and family life. *Professional Psychology: Research and Practice*, 37(4), 334-341.
- Palos, R., & Drobot, L. (2010). The impact of family influence on the career choice of adolescents. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2, 3407-3411.
- Παπαγεωργίου, Η. (2004). Επαγγελματική πληροφόρηση παιδιών πολύτεκνων οικογενειών. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 68-69, 119-133.

- Πατινιώτης, Ν. (2002). Κοινωνικο-οικονομικοί παράγοντες και επαγγελματική επιλογή στην Ελλάδα. Στο Μ. Ι. Κασσωτάκης (Επιμ. Έκδ.) *Συμβουλευτική και επαγγελματικός προσανατολισμός: Θεωρία και πράξη* (σελ. 515-539). Αθήνα: Τυπωθήτω, Γιώργος Δαρδάνος.
- Paulter, K. J., & Lewko, J. H. (1987). Children's and adolescents' views of the work world in times of economic uncertainty. In J. Lewko (Ed.) *How children and adolescents view the world of work* (pp. 21–31). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Piotrkowski, C. S. (1979). *Work and the family system*. New York: Macmillan.
- Piotrkowski, C. S., & Stark, E. (1987). Children and adolescents look at their parents' jobs. In J. Lewko (Ed.) *How children and adolescents view the world of work* (pp. 3–19). San Francisco: Jossey-Bass.
- Roe, A. (1957). Early determinants of vocational choice. *Journal of Counselling Psychology*, 4(3), 212-217.
- Ρουσσέας, Π., & Βρετάκου, Β. (2008). *Διαχρονική έρευνα εκπαιδευτικών και επαγγελματικών επιλογών μαθητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Αποτελέσματα Α' φάσης*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Ryu, S., & Mortimer, J. T. (1996). The "Occupational Linkage Hypothesis" applied to occupational value formation in adolescence. In J. T. Mortimer & M. D. Finch (Eds.) *Adolescents, work, and family: An intergenerational developmental analysis* (pp. 167-190). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Seginer, R., & Shoyer, S. (2012). How mothers affect adolescents' future orientation: A two-source analysis. *Japanese Psychological Research*, 3, 310-320.
- Σιδηροπούλου, Δ. (1991). Η στάση των γονέων απέναντι στη δευτεροβάθμια τεχνική-επαγγελματική εκπαίδευση. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 18-19, 67-80.
- Σιδηροπούλου-Δημακάκου, Δ., Μυλωνάς, Κ., & Αργυροπούλου, Α. (2003). Οι απόψεις των εφήβων για την επίδραση των γονέων τους στις επαγγελματικές τους επιλογές. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 64-65, 95-108.
- Στογιαννίδου, Α., Φαρμάκης, Ν., & Καζή, Σ. (1999). Η επίδραση του κλάδου σπουδών, κοινωνικοοικονομικού επιπέδου και φύλου στις απόψεις για την επαγγελματική σταδιοδρομία. Στο Ε. Συγκολλίτου, Μ. Δικαίου & Ε. Μπόνη (Επ. Έκδ.) *Επιστημονική Επετηρίδα Τμήματος Ψυχολογίας Α.Π.Θ., Τόμος III* (σελ. 191-218). Θεσσαλονίκη: Τμήμα Ψυχολογίας Α.Π.Θ.

- Taylor, J., Harris, M., & Taylor, S. (2004). Parents have their say about their college-age children's career decisions. *National Association of Colleges and Employers Journal*, 16(2), 15-20.
- Trommsdorff, G. (1983). Future orientation and socialization. *International Journal of Psychology*, 18, 381-406.
- Trommsdorff, G. (1986). Future orientation and its relevance for development as action. In R. K. Silbereisen, K. Eyferth & G. Rudinger (Eds.) *Development as action in context: Problem behavior and normal youth development* (pp. 121-136). Berlin: Springer-Verlag.
- Trommsdorff, G., Burger, C., & Fuchsle, T. (1982). Social and psychological aspects of future orientation. In M. Irle (Ed.) *Studies in decision making: Social psychological and socio-economic analyses* (pp. 167-194). New York: Walter de Gruyter.
- Tucker, C. J., Barber, B. L., & Eccles, J. S. (2001). Advice about life plans from mothers, fathers and siblings in always-married and divorced families during late adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 30(6), 71-74.
- Wall, J., Covell, K., & MacIntyre, P. D. (1999). Implications of social supports for adolescents' education and career aspirations. *Canadian Journal of Behavioral Science*, 31(2), 63-71.
- Whiston, S., & Keller, B. (2004). Influences of the family of origin on career development: A review and analysis. *The Counseling Psychologist*, 32, 493-568.
- Wigfield, A., & Eccles, J. S. (2000). Expectancy-value theory of achievement motivation. *Contemporary Educational Psychology*, 25(1), 68-81.
- Winkelman, S. L. (2006). *Parent-child communication about work: linkages with children's perceptions of parental employment and children's educational and occupational aspirations*. Master of Arts in Human Development in Washington State University.
- Young, R., Marshall, S., Domene, F., Arato-Bolivar, J., Hayoun, R., Marshall, E., & Valach, L. (2006). Relationships, communication, and career in the parent-adolescent projects of families with and without challenges. *Journal of Vocational Behavior*, 68, 1-23.

The relationship between adolescents' perception of their parents' jobs and their future career orientation

Christos Pezirkianidis, Christina Athanasiades & Natalia Moutopoulou

School of Psychology, Aristotle University of Thessaloniki – Greece

Abstract

The present study examined how adolescents' perceptions of their parents' jobs and parental support relate to their future orientation towards education and employment. The sample consisted of 243 students (89 boys and 154 girls), who were attending the 12th grade in four public high schools, coming from the municipalities of Thessaloniki and Kilkis. The students were asked to complete a questionnaire and to report their agreement or disagreement on a number of statements regarding their parents' working conditions, parental support, as well as their expectations for the future. According to the results, the adolescents' perceptions of their parents' jobs and the levels of parental support correlate with how positively or negatively adolescents perceive their education and employment prospects. Concerning gender differences, results suggested that mothers are considered to demonstrate higher levels of career support to their daughters rather than their sons. Overall, the above data have important implications on adolescents' future orientation towards education and employment as well as on career guidance programs in schools.

Key words: Parental support, Career choice, Future orientation, Parental job conditions

Contact: Christos Pezirkianidis, Military psychologist, Rodopis 18, Athens, 11855.

Tel.: +30 6983526661. E-mail: christospez@hotmail.com.